

Den regionaløkonomiske betydning af de videregå- ende uddannelser på Bornholms Akademi 2000-2005

**Del I: Registerbaseret statistik
MARTS 2008**

Baggrund

De seneste 10-15 år har uddannelses tiltag været højt prioriterede i bestræbelserne på at styrke den regionale udvikling på Bornholm. Særligt har der været et ønske om at udbyde flere videregående uddannelser på Bornholm. Flere mellemlange og korte videregående uddannelser er blevet etableret på Bornholm i denne periode, og de seneste 5 år har koordineringen af indsatsen været organiseret i Bornholms Akademi.

Denne regionaløkonomiske evaluering skal se på den samfundsøkonomiske betydning af de videregående uddannelser koordineret af Bornholms Akademi. Kriterierne for undersøgelsen, er de målsætninger, der er oplyst i planen "Perspektiver for Bornholms Udvikling, 2001-2005", der i 2001 blev tiltrådt af det Bornholmske Erhvervsknudepunkt og inkluderet i regeringserklæringen vedrørende Bornholm fra den 29. maj 2001. Målsætningerne er følgende:

1. Gennem kvalitetsuddannelser at tiltrække unge og veluddannede.
2. At imødekomme uddannelsesbehov i erhvervslivet.
3. At imødekomme bornholmernes ønsker om videregående uddannelsesmuligheder.
4. At uddannelse bliver et større erhvervsområde.

Disse målsætninger vil være omdrejningspunktet for det overordnede spørgsmål: *Hvilken samfundsøkonomisk betydning har de videregående uddannelser på Bornholm?*

Der skal ses særligt på uddannelserne koordineret af Bornholms Akademi, men også uddannelsen til sygeplejerske og kunsthåndværker inddrages, så der tegnes et dækkende billede af de videregående uddannelser på Bornholm.

Tidsperioden for undersøgelsen bliver primært fra 2000 til 2005, hvor registerdata er tilgængelige, og hvor alle uddannelserne har haft optag af studerende.

Fremgangsmåde

Ved den samfundsøkonomiske betydning forstås i denne sammenhæng følgende områder:

- **Regionaløkonomisk betydning** i form af højere aktivitet på grund af midler tilført uddannelserne og de studerende, samt de uddannedes øgede værdi i den regionale økonomi. Denne effekt vurderes ved hjælp en regionaløkonomisk model.
- **Betydning for arbejdsmarkedet** i form af øget udbud af kvalificeret arbejdskraft. Dette spørgsmål hænger tæt sammen med den overordnede regionale effekt, og den regionaløkonomiske model bruges også til at se særligt på arbejdskraftbalancer inden for de fag, som uddannelserne retter sig imod.
- **Tiltrækning af uddannelsessøgende** fra det øvrige land og udlandet. Her skal vurderes, i hvilken grad uddannelserne tiltrækker studerende uden for Bornholm.
- **Fordeling af studerende** mellem bornholmske institutioner og uddannelser udlagt fra institutioner i det øvrige land. Dette er for at vurdere, i hvilken grad bornholmske institutioner selv påvirker uddannelsesudbuddet, og hvilke uddannelsesinstitutioner fra det øvrige land der har engageret sig i uddannelser på Bornholm.

Undersøgelsen er afgrænset til Danmarks Statistiks registerbaserede data, da det er højt prioriteret, at metode og datagrundlag har en høj validitet og kan opdateres kontinuerligt, så der

fx kan sammenlignes med andre geografiske områder i Danmark, samt at sammenligninger over tid er mulige. Desuden bruges de fremskrivningsmodeller, der er baseret på Danmarks Statistiks registerdata, og som tidligere er udviklet af AKF, men nu udvikles i CRT.

Et selvstændigt formål med evalueringen er at give et bredere statistisk billede af uddannelserne på Bornholms Akademi. Derfor vil denne første del af rapporten indeholde en del tabeller, der ikke er strengt nødvendige for at besvare evalueringens hovedspørgsmål, men som måske kan være af interesse for Bornholms Akademi.

Bornholms Akademi som organisation

Inden tabellerne bliver præsenteret, skal der gøres opmærksom på, at Bornholms Akademi som organisation er en kompliceret organisation, hvor mange interessenter indgår: Uddannelsesinstitutioner, studerende, Bornholms Regionskommune for at nævne de vigtigste. I undersøgelsen forenkles dette, så Bornholms Akademi tilskrives de resultater, som kommer af samspillet mellem de forskellige interessenter. Det ligger derfor uden for undersøgelsen at se på fx organisatoriske og faglige spørgsmål.

Oversigt over rapporten

I det følgende afsnit præsenteres tabeller udarbejdet på grundlag af de historiske registerdata. Derefter følger en model analyse af uddannelsernes regionaløkonomiske betydning og endelig opstilles en arbejdskraftbalance for de relevante uddannelser. Afslutningsvis opsummeres resultaterne i forhold til de overordnede målsætninger for Bornholms Akademi.

Udviklingen i antal studerende

I tabel 1 ses, at antallet af studerende siden 2000 er steget med ca. 25% fra godt 300 studerende til knap 400 studerende. Af de uddannelser, der eksisterede før etableringen af Bornholms Akademi, har uddannelserne til sygeplejerske og kunsthåndværker stort set bevaret samme antal studerende.

Tabel 1: Udviklingen i antal studerende på videregående uddannelser på Bornholm, 1998-2005

	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005
Lærer	3	6	40	62	89	118	117	115
Pædagog	143	143	128	123	114	120	112	109
Socialrådgiver	0	0	0	28	23	21	43	31
BAK-uddannelser i alt	146	149	168	213	226	259	272	255
Sygeplejerske	67	71	70	71	78	75	74	72
Kunsthåndværker (Glas og keramik)	44	59	66	60	70	56	58	71
I alt	257	279	304	344	374	390	404	398

Kilde: CRT, udtræk fra Danmarks Statistiks grunddata

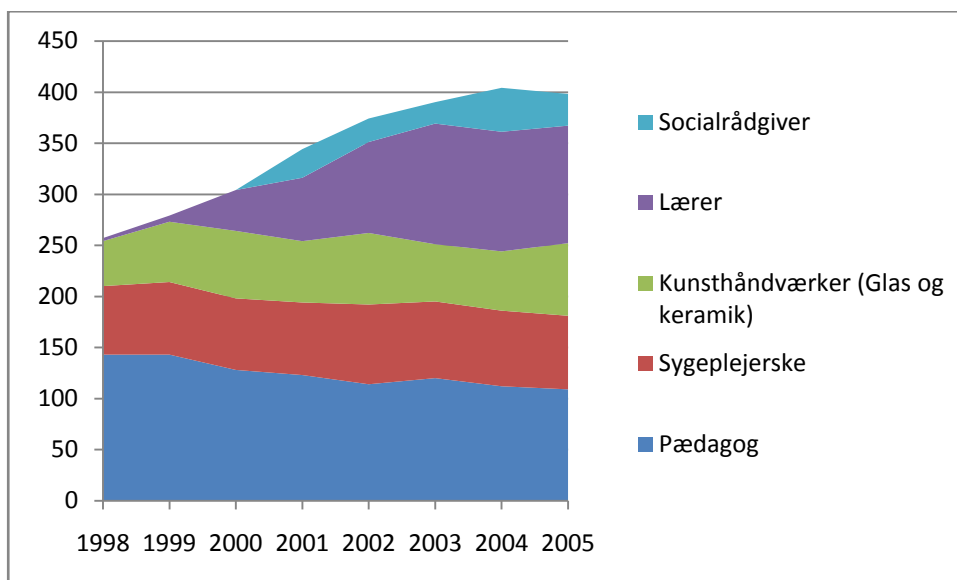
Pædagoguddannelsen, der nu indgår i Bornholms Akademi, har nu ca. 20% færre studerende end før uddannelserne til lærer og socialrådgiver blev etableret. Det kan dels ses som et udtryk for, at uddannelserne konkurrerer om de samme studerende, men da det samlede antal studerende er steget væsentligt, og pædagoguddannelsen ligger på niveau med læreruddannelsen, når det gælder antallet af studerende, må det ses som en bekræftelse af, at uddannelserne opfylder et ønske hos borgerne om muligheder for videregående uddannelse på Bornholm.

Tabel 2: Udviklingen i antal studerende på udvalgte videregående uddannelser, øvrige land, 2000-2005

	2000	2001	2002	2003	2004	2005	Udvikling
Lærer	15.812	15.466	16.098	16.080	16.193	15.730	-1%
Pædagog	21.352	22.056	22.125	21.562	20.568	19.526	-9%
Socialrådgiver	2.291	2.391	2.462	2.458	2.876	3.110	36%
BAK-uddannelser	39.455	39.913	40.685	40.100	39.637	38.366	-3%
Sygeplejersker	8.841	8.939	9.093	9.280	9.489	8.808	0%
Kunsthåndværker	583	618	638	567	543	494	-15%
I alt	48.879	49.470	50.416	49.947	49.669	47.668	-2%
Antal 20-29 årige	723.188	711.332	693.203	673.685	655.428	638.255	
% af 20-29 årige	7%	7%	7%	7%	8%	7%	

Af tabel 2 fremgår antallet af studerende i det øvrige land. Bortset fra socialrådgiveruddannelsen har de øvrige uddannelser haft faldende eller stagnerende antal studerende, men antallet er dog stabilt set i forhold til ungdomsårgangenes størrelse.

Figur 1: Antal af studerende på de videregående uddannelser på Bornholm

Det er vigtigt at være opmærksom på, at det er uddannelser, hvor der er forholdsvis fri adgang i det øvrige land, derfor vil det kun være ganske få, der vælger uddannelserne på Bornholm, fordi de ikke kan komme ind på deres fortrukne uddannelsesinstitution andre steder i landet. For Glas- og Keramikskolen forholder det sig anderledes, da hovedparten af de studerende kommer uden for Bornholm.

Tabel 3: Optag på de videregående uddannelser på Bornholm, 2002-2007

	2002	2003	2004	2005	2006	2007
Lærer	31	32	30+(12)	30	26	18
Pædagog	30	30	31	30	30	29
Sygeplejerske	21	27	30	24	22	19
Socialrådgiver	-	-	33	-	26	-
Kunsthåndværker	24	20	31	25	21	28
Multimediedesigner	21	20	20	14	-	-
Serviceøkonom	18	26	20	16	11	-
E-designer		20	30	10	-	-

Kilde: Bornholms Akademis sekretariat

Det afgørende for den fremtidige udvikling af de videregående uddannelser er, om der fortsat kan optages tilstrækkeligt store hold på uddannelserne, eller om den efterspørgsel, som optagene er udtryk for, skyldes et "opsparat behov", på grund af de hidtil manglende muligheder for videregående uddannelser. Optagstallene viser, at lærer- og sygeplejerskeuddannelserne har et vigende optag, mens pædagoguddannelsen har en stabil søgning.

Som det ses har der i perioden været tre kortere videregående uddannelser (multimediedesigner, serviceøkonom og e-designer), der ikke er medtaget i denne undersøgelse. Det skyl-

des, at de ikke er blevet udbudt de seneste år. Det er altså uddannelser, der primært retter sig mod den offentlige sektor, der fortsat kan tiltrække studerende.

Stigningen i antallet af studerende på de eksisterende uddannelser har styrket uddannelse som erhvervsområde, men samtidig har lukningen af de kortere uddannelser reduceret aktiviteten på uddannelsesområdet. Desuden ligger det uden for undersøgelsen at vurdere udviklingen på de kortere erhvervsuddannelser.

De studerende på uddannelserne

Af tabel 4 ses det tydeligt, at de studerende på Bornholm er væsentlig ældre end de studerende på tilsvarende uddannelser i det øvrige land. For alle uddannelserne gælder, at der er væsentlig flere studerende over 30 år på Bornholm end i det øvrige land. For kunsthåndværkerne og pædagogerne er tendensen mindre udtalt, men for de øvrige uddannelser er der 2-3 gange flere studerende over 30 end i det øvrige land. Det skal noteres, at der på sygeplejerskeuddannelsen i perioden 2000-2005 er kommet væsentlig flere studerende over 30 år på uddannelsen.

Uddannelsen på Glas- og Keramikskolen skiller sig ud ved primært at optage unge, der ikke bor på Bornholm i forvejen.

Tabel 4: Alderssammensætning i % af studerende over 30 år

	2005		2000	
	Hele landet	Bornholm	Hele landet	Bornholm
Lærer	29%	69%	21%	65%
Pædagog	37%	46%	39%	52%
Socialrådgiver	33%	61%	40%	
BAK-uddannelser i alt	33%	58%	32%	55%
Sygeplejerske	22%	58%	16%	27%
Kunsthåndværker (Glas og keramik)	12%	20%	11%	23%
I alt	31%	51%	29%	42%

Kilde: CRT, udtræk fra Danmarks Statistiks grunddata

Da Bornholms Akademis uddannelser samt sygeplejerskeuddannelsen tilsyneladende appellerer til modne studerende, der er bosat på Bornholm, er det begrundet at sige, at uddannelserne giver tilbud til en målgruppe, der ellers kun i mindre omfang ville tage en videregående uddannelse. Det er en nærmere undersøgelse værd, men det virker også som en rimelig antagelse, at disse uddannelser til det offentlige arbejdsmarked kun i begrænset omfang konkurrerer med erhvervsuddannelserne på Bornholm.

Tabel 5: Antal studerende på to årgange, der boede på Bornholm i 2000

	Kunsthåndv.	Lærer	Pædagog	Socialrådg.	Sygeplejerske
2004	5	21	31	26	14
2005	-	15	26	Ikke optag	16

Kilde: CRT, baseret på udtræk fra Danmarks Statistiks grunddata

Som det fremgik af tabel 3 ovenfor var årgangene for uddannelserne i 2004 på ca. 30 pr. hold og det samme i 2005, dog med 25 pr. hold på uddannelsen til sygeplejerske og kunsthånd-

værker. Tabel 5 viser, at mellem halvdelen og hele holdet boede på Bornholm i 2000. Sammen med aldersfordelingen underbygger det, at uddannelserne søges af studerende med tilknytning til øen. Igen falder uddannelsen på Glas- og Keramikskolen uden for mønstret.

Tabel 6 viser, at uddannelserne både på Bornholm og i det øvrige land er domineret af kvinder, kun læreruddannelsen søges også i et vist omfang af mænd.

Tabel 6: Andel af kvinder på de videregående uddannelser, 2005

	Bornholm	Øvrige land
Kunsthåndværker	83%	71%
Lærer	66%	66%
Pædagog	83%	82%
Socialrådgiver	84%	85%
Sygeplejerske	92%	96%
I alt	80%	79%
Antal studerende i alt	398	48.879

Kilde: CRT, baseret på udtræk fra Danmarks Statistiks grunddata

Med den alders- og kønsfordeling er det ikke overraskende, at ca. halvdelen af de studerende på Bornholm har børn. I det øvrige land er det ca. en tredjedel, der har børn.

Tabel 7: Andel af studerende med børn på de videregående uddannelser, 2005

	Bornholm	Øvrige land
Kunsthåndværker	15%	9%
Lærer	57%	29%
Pædagog	45%	36%
Socialrådgiver	55%	31%
Sygeplejerske	61%	27%
I alt	47%	31%
Antal i alt	398	47.668

Kilde: CRT, baseret på udtræk fra Danmarks Statistiks grunddata

De studerendes erhvervsarbejde kan belyses ved at se på deres lønindkomst. I tabel 8 er deres gennemsnitlige lønindkomst i 2005 vist.

Tabel 8: Gennemsnitlig årlig lønindkomst for studerende i 2005

	Bornholm		Øvrige land	
	Antal stud.	Gennemsnitløn	Antal stud.	Gennemsnitløn
Kunsthåndværkere	71	kr 6.835	494	kr 22.117
Lærere	115	kr 61.653	15.730	kr 42.313
Pædagoger	109	kr 36.408	19.526	kr 44.313
Socialrådgivere		kr 15.300		kr 29.023

	31		3.110	
Sygeplejersker	72	kr 24.086	8.808	kr 34.294

Kilde: CRT, baseret på udtræk fra Danmarks Statistiks grunddata

Bortset fra de lærerstuderende ligger de bornholmske studerende lavere i lønindkomst i forhold til de studerende i det øvrige land. Man skal desuden være opmærksom på, at gennemsnittet gemmer på store variationer i lønindkomsten. Det er dog tydeligt, at særligt lærer- og pædagogstuderende har en del arbejde ved siden af studierne. Det stemmer også overens med, at flere studerende har været ansatte i faget inden de begyndte uddannelsen.

Arbejdsmarkedet for de uddannede

Det aktuelle arbejdsmarked på Bornholm for uddannelserne er gunstigt, når der ses bort fra pædagogerne, der, som det fremgår af tabel 9, pt. har en ledighedsprocent på 7,0. Der er ikke tal for socialrådgiverne, men de ligger også på et lavt niveau.

Tabel 9: Ledighedsprocent på Bornholm for udvalgt A-kasser, 2007

	2007K1	2007K2	2007K3	2007K4
Børne- og Ungdomspædagoger (BUPL-A)	8,3	8,2	6,9	7,0
Sygeplejersker (DSA)	1,3	1,4	0,9	0,8
Lærere (DLF-A)	2,9	2,8	4,4	2,6

Kilde: Danmarks Statistik, tabel AB122A07

Inden for de kommende 5-10 år, må man alene ud fra aldersstrukturen hos de beskæftigede forvente at efterspørgslen efter lærere og socialrådgivere fortsat vil være høj, da over 50% af de beskæftigede er over 50 år. Der kan derfor fortsat forventes udskiftning på disse fagområder. Spørgsmålet er nok snarere, om der vil blive mangel på arbejdskraft på længere sigt. Det er et af de spørgsmål, som de efterfølgende modelberegninger skal medvirke til at belyse.

Tabel 10: Antal beskæftigede og deres aldersfordeling

	Bornholm		Hele landet	
	Antal beskæftigede	% over 50 år	Antal beskæftigede	% over 50 år
Lærere	597	54%	79.081	47%
Pædagoger	645	30%	90.151	28%
Socialrådgivere	76	51%	11.273	39%
Sygeplejersker	430	30%	49.750	25%

Kilde: CRT, baseret på udtræk fra Danmarks Statistiks grunddata

For pædagoger og sygeplejersker betyder aldersfordelingen i sig selv ikke store krav om ny arbejdskraft på fagområderne, men fx den stigende antal ældre betyder at efterspørgslen efter sygeplejerske kan stige.

Da registerdata kun er til rådighed frem til 2005 er der kun relativt få færdiguddannede, som man kan se, hvordan det er gået efter uddannelsen. I tabel 11 ses antal studerende fra 2002 fordelt efter deres uddannelsesstatus og lønindkomst i 2005.

Tabel 11: Fordeling på lønindkomstgrupper (2005) for studerende fra 2002

	Fortsat studerende i 2005		Færdiguddannet i 2005	
	<100.000 kr	100-499.999 kr.	<100.000 kr	100-499.999 kr.
Kunsthåndværker	15			
Lærer	27	12	3	34
Pædagog	35	8	15	44
Socialrådgiver	*	*	4	14
Sygeplejerske	19	4	7	32

Kilde: CRT, baseret på udtræk fra Danmarks Statistiks grunddata

Generelt kan det siges, at såvel mange studerende som færdiguddannede, der har arbejde, som giver en lønindkomst på over 100.000 kr., men også her slår pædagogernes højere ledighedsprocent igennem i en lavere indkomst.

Ser man på gennemsnitsindkomsten for de færdiguddannede ligger den omkring 200.000 kr. for de nyuddannede.

Tabel 12: Gennemsnitslønindkomst i 2005 for færdiguddannede på Bornholm, der i 2002 var studerende på Bornholm

	Antal	Gennemsnitslønindkomst
Lærere	37	kr 223.895
Pædagoger	50	kr 188.441
Socialrådgivere	17	kr 194.295
Sygeplejersker	38	kr 213.499

Kilde: CRT, baseret på udtræk fra Danmarks Statistiks grunddata

Selvforsyning med nyuddannet arbejdskraft

I tabel 13 er der opstillet et regnskab over, hvorfra de nyuddannede kommer, der i 2005 boede på Bornholm. Det ses, at uddannelserne på Bornholm har betydet, at "selvforsyningsgraden" er blevet øget markant, når det gælder lærerne og socialrådgiverne. For pædagogerne og sygeplejerskerne er forholdet uændret. For eksempel ses, at af de 72, der var studerende i 2002 og nu er færdiguddannede og bor på Bornholm, var de 22 fra de bornholmske uddannelser. Med "årgangen" fra 2002, hvor der kan være gengangere fra 2000, er antallet 37 ud af de i alt 60 uddannede.

Tabel 13: Uddannede med bopæl på Bornholm i 2005, der var studerende i 2000 og 2002

	Studerende 2000			Studerende 2002		
	I alt	Bornholm	Selvforsyning i %	I alt	Bornholm	Selvforsyning i %
Lærer	72	22	31%	60	37	62%
Pædagog	124	100	81%	80	59	74%
Socialrådgiver	5	-	0%	18	18	100%
Sygeplejerske	55	43	78%	45	39	87%

Kilde: CRT, baseret på udtræk fra Danmarks Statistiks grunddata

Ved læsning af tabel 13 skal man være opmærksom på, at der også flyttede andre uddannede til Bornholm end de nyuddannede. Sammenlignes tabel 13 og 14 ses at tilflytningen af uddannede med en vis erfaring hidtil har haft en større betydning for forsyningen af arbejdskraft end tilflytningen af nyuddannede. Fx var der i 2005 flyttet 89 lærere til øen, der var færdiguddannede i 2000, men boede i det øvrige land, hvor der kom 50 nyuddannede (studerende i 2000) til øen.

Tabel 14: Antal færdiguddannede, der i 2000 boede i det øvrige land, og i 2005 boede på Bornholm

Lærere	89
Pædagoger	129
Socialrådgivere	11
Sygeplejersker	49

Kilde: CRT, baseret på udtræk fra Danmarks Statistiks grunddata

Opsamling

Del I af undersøgelsen har givet et statistisk overblik over de tre uddannelser tilknyttet Bornholms Akademi samt uddannelserne til sygeplejerske og kunsthåndværker. I forhold til målsætningerne for Bornholms Akademi kan der nu konkluderes følgende:

Kun Glas- og Keramikskolen ser ud til direkte at kunne tiltrække studerende, der ikke i forvejen bor på Bornholm. Det kan derimod ikke afvises, at de øvrige uddannelser indirekte gør det mere attraktivt at flytte til Bornholm, da de tilbyder muligheder, som man måske på længere sigt vil benytte.

Uddannelserne imødekommer i høj grad et behov for uddannet arbejdskraft i den offentlige sektor. Det øvrige erhvervsliv påvirkes kun indirekte af disse uddannelsesaktiviteter.

Uddannelserne imødekommer også bornholmernes ønsker om videregående uddannelsesmuligheder. Det øgede samlede optag på uddannelserne vidner om en efterspørgsel.

Udbuddet af uddannelserne har styrket uddannelse, som erhvervsområde, men man må være opmærksom på modsatte tendenser på særligt Bornholms Erhvervsskole, hvor de videregående uddannelser er blevet nedlagt.